

[Asger Jensen.]

udviklingen skredet hastigt frem, og man kan ikke forlange, at folk skal kunne forstå, at de godt kan købe brød i et mælkeudsalg, men at de ikke kan købe mælk fra en købmands eller en bagers køledisk, selv om mælken er emballeret i flasker med kapsel. Så vidt jeg ved, har alle andre lande da også draget den naturlige konsekvens, at butikker med en rimelig hygiejnisk standard kan forhandle mælk såvel som alle andre fødevarer, så at husmødre kan blive betjent i størst mulig udstrækning i én og samme butik.

Jeg håber, den højtærede handelsminister vil erkende, at på det punkt, der her er nævnt, er der sket en udvikling, som man ikke kan lade upåagtet.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 7. december, kl. 10 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om nedslag i skatteansættelsen for folkepensionister m. fl.

2) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om tekniske forarbejder til gennemførelse af en fælles vej- og jernbanebro over Store-Bælt.

3) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om valg til folketinget. (Vederlag og pension for folketingets medlemmer) [af Gustav Pedersen m. fl.].

4) *Forespørgsel til udenrigsministeren og forsvarsministeren af Victor Gram m. fl.*

Mødet hævet kl. 16⁵⁰.

34. møde.

Torsdag den 7. december kl. 10.

Formanden: I skrivelse af gårs dato meddeler undervisningsministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om foranstaltninger mod lærermangelen i folkeskolen og forslag til lov om læreruddannelsen på Færøerne.

Medlem af folketinget Chr. Madsen har meddelt mig, at han ønsker til socialministeren at stille følgende spørgsmål:

„Kan ministeren give oplysninger om, hvor alvorlige manglerne er med hensyn til forebyggende børneinstitutioner, navnlig med henblik på følgende områder:

Hvor mange er indskrevet på ventelister til vuggestuer og børnehaver i Storkøbenhavn?

Hvor mange fritidshjem, vuggestuer og børnehaver skal der bygges i Storkøbenhavn og det øvrige land for at dække de ønsker, kommuner, børneinstitutioner o. lign. har indsendt til ministeriet herom?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Undervisningsministeren (Helweg Petersen): Jeg tillader mig herved for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om foranstaltninger mod lærermangelen i folkeskolen.*

Baggrunden for nærværende lovforslag er den fortsat meget betydelige lærermangel inden for folkeskolen. Ved udgangen af 1960 var således i alt ca. 3 000 stillinger ledige, og ifølge en pr. 15. august i år foretaget opgørelse over antallet af ledige stillinger var dette tal på nævnte tidspunkt steget til godt 4 000, hvoraf dog en del formentlig må tilskrives den foretagne nedsættelse af lærernes pligtige timetal fra 36 timer til 32 timer ugentlig. En betydelig del af disse ledige stillinger varetages

[Undervisningsministeren.]

dels som overtimer af det faste lærerpersonale, pr. 15. august i år således 1 650 stillinger, og dels af seminarieelever som vikarer, nemlig 800-900.

Behovet for lærere har i de senere år vist en stærkt stigende tendens og er i dag væsentlig større, end det for blot nogle år siden kunne påregnes. Som anført i bemærkningerne til lovforslaget er der flere grunde hertil. De landkommuner, hvis skolevæsen ikke har opfyldt kravene i folkeskoleloven af 1937, har efter gennemførelsen af den i 1958 foretagne ændring af folkeskoleloven i betydeligt omfang udbygget deres skolevæsen, således at børnene får det større antal undervisningstimer, som allerede folkeskoleloven af 1937 kræver. Endvidere er de forbedrede muligheder, som ved ændringen af folkeskoleloven er tilvejebragt for en videre frivillig udbygning af landkommunernes skolevæsen, i høj grad blevet udnyttet.

Der er således i 1960 i hele landet blevet oprettet i alt ca. 700 nye 8. klasser og 128 9. klasser. I 1961 er oprettet ca. 1 000 8. klasser og ca. 250 9. klasser. For så vidt angår realklasser, er der siden 1959 oprettet i alt ca. 150 nye 1. realklasser. Disse forhold har naturligvis bevirket en stigning af antallet af nyoprettede stillinger. Medens dette tal i årene indtil 1959 gennemsnitlig androg ca. 800 om året efter fradrag af nedlagte embeder, var det i 1959 steget til 1 296 og må i år forventes at ville nå op på 2 160. I dette meget store tal indgår sikkert for en del kommuners vedkommende beregninger, der har udgangspunkt i nedsættelsen af lærernes pligtige timetal, som i sig selv må forventes at ville øge lærerbehovet med ca. 2 500 lærere, om nedsættelsen blev praktiseret overalt. En anden faktor, der bidrager til at presse lærerbehovet i vejret, er, som allerede antydet, at et stigende antal fortsætter deres skolegang i folkeskolen efter undervisningspligtens ophør.

Af bemærkninger til lovforslaget fremgår, hvilken udvikling der kan regnes med for dette område.

Det er klart, at det med baggrund i den usikkerhed, der knytter sig til hele dette forhold, i høj grad må blive beregninger, der har skønsommæssig karakter. Ganske uan-

set hvilken udstrækning undervisningspligten har, er det i hvert fald givet, at de ældre årgange inden for skolen støt vil øges, og det må her erindres, at de ældre årgange blandt andet på grund af det højere timetal stiller større krav med hensyn til antallet af lærere end de yngre årgange.

Det rette middel til at afhjælpe lærermanglen på længere sigt er en forøgelse af antallet af dimitterende fra seminarierne.

Dette tal er steget betydeligt i de sidste 7-8 år, dels ved optagelse af flere elever på de bestående seminarier og dels ved oprettelse af nye seminarier. I 1953 dimitteredes der i alt 968 lærere og lærerinder, og dette tal er i år steget til ca. 1 800 lærere og lærerinder. Fra 1964 vil det årlige dimitterental ligge omkring 2 200. Selv om dette er et overordentligt stort tal, må en yderligere forøgelse søges gennemført, og det må herunder overvejes at øge de bestående seminariers kapacitet.

Til delvis afhjælpning af den akutte lærermangel er der, som det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, gennemført forskellige midlertidige foranstaltninger. Ministeriet har således rettet en indtrængende henstilling til de lokale skolemyndigheder om midlertidigt at nedskære antallet af undervisningstimer, især i kommuner, hvor antallet af undervisningstimer væsentligt overstiger de i folkeskoleloven fastsatte krav.

Man har endvidere over for de lokale skolemyndigheder henstillet i størst muligt omfang at undlade at besætte ledige eller nyoprettede stillinger og i stedet søge disse stillinger varetaget som overtimer af det allerede ansatte lærerpersonale.

I denne forbindelse fremhæves, at der er tilvejebragt hjemmel for at yde kommunerne sædvanlig lærerlønrefusion på 85 pct. af udgifterne til besørgelse af alle timer, som læses i henhold til undervisningsplanen, d. v. s. også udgiften til vederlag til faglærere og til overtimer. Som tidligere nævnt bestrides en ikke uvæsentlig del af de ledige stillinger af seminarieelever. Der er af ministeriet givet tilladelse til, at seminarieelever både fra den 4-årige og den 3-årige linje kan udsendes som vikarer i 5 måneder.

De af undervisningsministeriet nedsatte udvalg, lærerbehovsudvalget og læseplans-

[Undervisningsministeren.]

udvalget, har behandlet spørgsmålet om, hvilke foranstaltninger der bedst vil bidrage til en lettelse af den øjeblikkelige lærermangel og især begrænse antallet af nye stillinger ved skolerne i de kommende år, foranstaltninger, der samtidig fra et pædagogisk synspunkt kan anses for forsvarlige. Udvalgenes indstilling har været behandlet i ministeriet, og jeg mener herefter, at der bør sættes ind på 3 områder: klassekvotienten, antallet af undervisningstimer og visse begrænsninger med hensyn til normering af stillinger ved skolerne.

Ifølge § 12, stk. 1, i folkeskoleloven af 1958 skal gennemsnitsbørnetallet i en skoles klasser, når det i 2 på hinanden følgende år har overskredet 30, fra 1. januar 1963 29 og fra 1. januar 1968 28, nedsættes. Tidspunktet for denne nedsættelse af kvotienten 30 vil det under den herskende lærermangel være rimeligt at udskyde indtil 1. januar 1968. Det samme gælder for den i § 12, stk. 3, foreskrevne nedsættelse af det elevtal i klasser for 6. og 7. skoleår, som kan danne grundlag for en deling af disse klasser. Tidspunktet for nedsættelsen af dette elevtal er i lovforslaget foreslået udsat indtil begyndelsen af skoleåret 1967-68, således at det elevtal, der kan begrunde en deling af disse klasser, indtil da forbliver 30.

For realklassernes vedkommende er dette elevtal ifølge § 12, stk. 3, i folkeskoleloven 24. Man foreslår som en lærerbesparende foranstaltning dette tal forhøjet til 30, hvilket i et vist omfang betyder en tilbagevenden til den tidligere tilstand, idet klasserne i eksamensmellemskolen og de to øverste klasser i den eksamensfri mellemskole ifølge folkeskoleloven af 1937 kunne forlanges delt, når elevtallet overskred 30. Man har derimod — under hensyn til de nye undervisningsområder, der her må tages op — ikke anset det for forsvarligt at gennemføre en forhøjelse af elevtallet i 8. og 9. klasserne, som altså fortsat vil være 24.

De her foreslåede ændrede regler om klassekvotienten er i første række tænkt anvendt for skoler med fuld årgangsdeling. For ikke-årgangsdelte skoler vil det efter alt at dømme være nødvendigt at anvende

de her foreslåede ændrede regler med visse modifikationer.

Et andet middel til besparelse af lærerkræfter er en begrænsning af antallet af undervisningstimer. I folkeskolelovens § 16 er fastsat et mindste antal undervisningstimer for klasserne for 1.-9. skoleår, medens der ikke findes noget maksimum, bortset fra det, der følger af reglerne i § 16, stk. 3, om skoledagens længde. I et betydeligt antal kommuner er antallet af undervisningstimer væsentligt højere end det i loven krævede minimum, som er 720 timer årlig for 1.-4. skoleår, 1 200 timer årlig for 5.-7. skoleår og 960 timer årlig for 8.-9. skoleår. Det høje timetal i mange kommuner kræver naturligvis et stort antal lærere til bestridelse af disse timer. Ved at fastsætte regler om et maksimalt antal undervisningstimer vil der kunne opnås en ikke ubetydelig besparelse af lærerkræfter. Som jeg før nævnte og som anført i bemærkningerne til lovforslaget er der tidligere, senest i et cirkulære af 10. januar 1961, af ministeriet rettet en indtrængende henstilling til de lokale skolemyndigheder om at foretage en vis nedskæring af antallet af undervisningstimer.

En del kommuner har rettet sig efter ministeriets henstillinger. Ved hjælp af § 2 i lovforslaget vil det være muligt for ministeriet i det tilsigtede omfang at kunne sikre gennemførelsen af den nødvendige begrænsning med hensyn til timetallet.

I sammenhæng hermed må ses den i lovforslagets § 3 anførte bestemmelse om, at undervisningsministeren bemyndiges til at fastsætte regler om et højeste antal lærerkræfter ved skolerne. Jeg skal hertil oplyse, at der ikke i folkeskoleloven findes regler om normeringen af lærere ved skolerne, men det fastsættes i skoleplanerne, hvorledes normeringsberegningen skal foretages. Denne sker ifølge praksis på basis af antallet af årlige skematimer og med hensyntagen til reduktionstimer. Det er nu hensigten at overveje gennemførelsen af regler, hvorefter antallet af lærere beregnes i forhold til klasser og klasserækker. I denne overvejelse indgår forslag om, at kommunerne ikke skal kunne opnå godkendelse af nynormering af lærerstillingen ud over følgende beregning: 6 lærere for hver klasse-

[Undervisningsministeren.]

række fra 1.-7. trin, 3 lærere for 8. + 9. klasse og 4 lærere til 3 realklasser, idet det dog i hvert tilfælde er en forudsætning for gennemførelsen af et sådant krav over for en kommune, at der herved opnås en besparelse med hensyn til nynormeringer af embeder. Jeg skal hertil føje, at de kommuner, der uden nynormeringer kan gennemføre et højere timetal, f. eks. ved hjælp af overtimer, stadig vil have adgang dertil.

Lovforslagets formål er alene at medvirke til, at der sker en begrænsning i forbindelse med nye lærerembeders antal af hensyn til de dele af landet, der i lang tid har været hårdt ramt af lærermangelen.

Jeg er helt klar over, at de foreslåede indgreb kan medføre vanskeligheder i adskillige kommuner, samtidig med at vilkårene bedres for andre. I ministeriet skal vi — om loven gennemføres — gøre vort yderste for, at problemerne kan blive løst under størst mulig hensyntagen til forholdene i de enkelte kommuner, og ministeriet vil af al evne bidrage til, at den pædagogiske udvikling, der er i gang, i mindst muligt omfang hæmmes ved de foranstaltninger, der søges gennemført.

Jeg skal til slut gøre opmærksom på, at man med det formål at kunne afpasse de her foreslåede foranstaltninger efter den fremtidige udvikling har optaget en bestemmelse i lovforslaget om revision af loven i folketingssamlingen 1964-65.

Idet jeg i øvrigt henviser til bemærkningerne til lovforslaget, skal jeg herved anbefale forslaget til velvillig og hurtig behandling i det høje ting.

Jeg tillader mig herefter for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om læreruddannelsen på Færøerne*.

Læreruddannelsen på Færøerne, der finder sted på lærerskolen i Thorshavn, hviler for øjeblikket på en vedtægt af 1939 med senere ændringer af 1944 og 1946.

Denne uddannelse kan ikke længere betragtes som tidssvarende. Den tilgodeser ikke i tilstrækkelig grad de krav, der nu stilles til undervisningen i den færøske folkeskole, navnlig i det stigende antal realafdelinger.

Et af Færøernes skoledirektion i 1957

nedsat udvalg har undersøgt Færøernes seminariums forhold og er i en betænkning af 1959 fremkommet med forslag til en nyordning af seminarieundervisningen. Dette forslag er forelagt for Færøernes landsstyre og med visse mindre ændringer vedtaget af lagtinget. Af lagtinget og rigsombudsmanden på Færøerne er forslaget herefter fremsendt til undervisningsministeriet med indstilling om, at der i overensstemmelse med lagtingets vedtagelse må blive fremsat lovforslag om nyordningen.

Det nu fremsatte lovforslag bygger i høj grad på den danske lov af 11. juni 1954 om uddannelsen af lærere til folkeskolen, idet der dog på enkelte punkter, hvor de særlige forhold gør dette fornødent, foreslås særregler.

Uddannelsen er efter forslaget — ligesom efter de nugældende regler — 4-årig, og det påregnes, at seminariet stadig optager elever i første klasse hvert andet år.

Ved forslaget indføres præparandundervisning ved Færøernes seminarium, således som man også har det ved seminarier i det øvrige kongerige. Samtidig skærpes den hidtidige optagelsesprøve, således at kundskabsniveauet for eleverne ved begyndelsen af selve seminarieuddannelsen hæves. Dette vil selvsagt bevirke, at undervisningen kan lægges til rette på et højere plan end hidtil, ligesom det betyder, at man i højere grad end nu kan undgå i seminariets første klasse at måtte gennemgå stof, som eleverne allerede måtte have tilegnet sig.

En væsentlig nyskabelse i forbindelse med lovforslaget er indførelse af linjelæsning ved seminariet i Thorshavn. Denne linjelæsning var en af de væsentligste reformer ved den danske læreruddannelseslov af 11. juni 1954.

Der skabes herved mulighed for, at den enkelte elev i overensstemmelse med sine evner og interesser kan koncentrere sig om visse fag eller faggrupper og derved opnå en grundigere uddannelse inden for disse fag eller faggrupper.

Af praktiske grunde har man ikke anset det for muligt på Færøerne at skabe de samme valgmuligheder for seminarieeleverne, som man har i det øvrige Danmark. Man har valgt at koncentrere linjelæsningen om 2 faggrupper, således at eleverne kan vælge, om de vil have en videre-